

L'AVENÇ

LITERARI ♦ ARTÍSTIC ♦ CIENTÍFIC

REVISTA MENSUAL ILLUSTRADA

ANTROPOLOGIA POPULAR

IV

ILLUSIONS Y DELIRIS

ADA dia. n'hi hà més de conegudes de malalties del Cap humà; perquè els metges, amb els seus enginyosos estudis experimentals y valent-se dels grans progressos de la Física, la Química y l'Historia Natural, poden arribar ja molt a fons en els problemas de l'Anatomia y Fisiologia qu'es fan especials en el sistema dit Nervis del Cap y del Còs restant.

No es pot duptar que la vida humana social moderna és cada any—per no dir cada hora—més agitada, així per les causes foranes com per les interiors de cada persona, mentres va desenrotllant-se en ella la doble escala de les etats, per la que pujan y baixan l'enteniment y el judici, que s'enclouen en la rahó complerta y especial de la salut normalisada.

Les Illusions no són funcions del ser malalt, per quant semblan, d'una part, efectes de l'imaginació, y, d'altra, causes del pensament; emprò am grandíssima facilitat conduheixen a les malalties dites mentals o de l'esperit, per quant fan viure fòra de la realitat y arruinan l'enteniment y els cors dominats pel desordre que la voluntat pateix si l'intelligencia y la sensibilitat són falsejades per les illusions ja de malaltia definida.

Alguns han arribat a pensar que hi hà bojerías consistentes no més qu'en illusions; més aquestes no arriban sinó a la categoria de parts d'un conjunt o be símptomes d'un mal.

Els Deliris són sempre expressió d'un infeliç pacient am febre o sense, y poden també produir-se per medi de certes substancies naturals y artificials, d'us fàcil o sols manejades pels artistes y els que necessitan fer delirar als homens y les dones sens propòsits d'arribar a l'aturament criminal de la vida del prohisme, que té llavors nom y pena senyalats en els Còdics.

Per çò hi hà tanta diferencia entre els deliris dels boigs y l'ubriaguesa, certs estats passionals d'exaltació y de furienta oradura.

És a dir que hi hà illusions y deliris que tot-hom pot coneixe en sí meteix y

en els demás sens estudi de Medicina; y n'hi hà que sols poden esse coneguts pels metges especialistes, abans dits frenopates o psychiatres.

Deixant que tals intelligents treballin en llur especial ocupació de grand caritat y poderosa beneficencia, anem a fer unes quantes observacions d'aquelles persones que no són tancades ni en cap presó ni en un Hospital de folls, are anomenat *Presó o Mani-comi*.

Tenen y pateixen illusions agudes y repetides molts, si no tots, els jovers mentres no passen dels 25 anys; encare que no faltan vells de 70 que moren carregats am tal bagatge de la rahó; y açò prova que, segons l'edat, l'illusió és natural o fòra d'hora.

Tenen y pateixen deliris aguts y repetits tots aquells que per desequilibri de facultats de la rahó no són mestres de llur pensament ni de llur voluntat, y els que, essent víctimes d'una habitut, d'un vici o d'una força passional, van errats en llurs judicis y en llurs accions d'un modo total o sols en part.

És molt cert que la passió treu el coneixement.

Tot-hom diu que qui es fa illusions somia despert.

Y quand s'observa a un delirant s'el pren per boig.

Are, doncs, ¿qui és capaç de definir y dividir amb arreglo a mètode lògic, per medi de procehiment apropòsit, quantas illusions són les fonamentals y quins són els principals deliris dins de la vida social, a fi de distingir les fronteres qu'hi puga haver entre la salut y la malaltia de la rahó?

¿Qui podrà may, per savi que sia, rebre y demostrar, pels efectes civils y penals de la societat civilisada, hont començan y hont acaban la rahó y l'oradura, no ja en una determinada persona sinó en tota la familia humana, per exemple quand se tracta del suicidi?

¿Si d'illusions y de deliris n'hi hà fins de naturals y d'epidèmics!

Ningú fa cas de les illusions dels pares envers sos fills; perquè, més que naturals, semblan fins necessaries en benefici del qui se les fa y d'aquell aqui es fan. ¿És tant tentador l'optimisme!

Res extranyan els arrebatos passionals dels enamorats, per quant és tot el cos el que pren part en el deliri amoros que va més enllà de la brutalitat de la sanch y de la carn, o sia el complert apetit com concupiscible fet social. ¡Pobre civilisació sens l'amor!

L'illusió es fa, de sopte o a poc a poc, sospitosa de malaltia quand surt de la naturalitat perquè és massa forta o perquè és estrambòtica, o ans tot si es torna perillosa pel que la presenta o pels qu'han de sofrir-la en familia pròpia o en societat.

El deliri o desrahonament és descobert pels qu'escoltan o llegeixen lo que pensa una persona tinguda per sana d'enteniment, fins qu'am ses idees errades y am ses accions ilògiques dóna prova de sa malaltia nerviosa y capital.

May com are hi ha hagut absoluta necessitat de parlar clar y entendre's be en materia de sanitat mental y de bojerías acompanyades d'illusions y de deliris epidèmics o internacionals.

Ja està dit perquè are meteix.

Pus que naturalment el ser humà s'illusiona sens poder-ho evitar, y cert és que tant l'illusió com el deliri poden esser y es fan are més que may epidèmics, és dir presentant-los classes enteres d'un poble y casi tots els pobles civilisats, ja es veu desseguida si en té d'importancia l'estudi científic de la naturalesa

més ben provada de la rahó humana malalta per causa d'illusions y de deliris.

No hi hà pas cap dupte que, essent la rahó el primer instrument per viure en societat, la batalla de la vida és casi tota mental, y, així, el cervell, com soberà del sistema nervios o president de la república del cos humà, treballa extraordinariament de dia y no descansa pas prou be a la nit, de modo qu'am dificultat es conserva en total salut, y quand ell no està be res ho està: ¿qui no ho sab?

Els antichs arribaren a divinisar la sòn, no es pot sebre si perquè patiren de desvetllament; y els actuals habitants de l'Europa y l'Amèrica, si no divinisaran als químics, els enriqueixen a poc qu'inventin un *hipnòtic* o sia un medi material de fer dormir, començant a donar-lo als xics que ploran massa y acabant pels vells que no es creuen malalts però si necessitats de dormir, sobre tot a la nit.

Sembla que la voluntat pot arribar a fer de la nit dia per viure y treballar y disfrutar, especialment en las grànds ciutats d'avuy.

Sembla que l'intelligencia pot fer del cos el que vulga per entregar-se, com es diu amb alguna propietat, en cos y ànima a una idea realisada per medi d'un treball artístic no més, o també científic.

Sembla que la sensibilitat pot esse mestressa absoluta de les potencies totes per experimentar com més gustos millor sens acabar am ben pocs anys am la salut y la vida d'aquells que són jovens y forts.

Tot això són illusions quand no són deliris, així dels individus com dels pobles.

Are comencem a ocupar-nos de les hores que pot y deu treballar el jornalier, de l'edat en què es pot ocupar en una fàbrica, de quines industries són més propies pels homens y per les dones, de quin modo convé que treballin separats uns y altres en els grànds tallers, de com s'hà de protegir la salut de les picardies dels que negocian amb aliments y begudes etz., és dir qu'entrem en una nova era que pot esse de realisme social, procurant deixar arreconats—com els trastos inútils en las golfas—moltes illusions y alguns deliris que la Filosofia de l'Historia dóna a la Sociologia com ben provats modos de pensar dels malalts d'altres temps, presos, sens estudi, per savis y heroes no pocs d'ells.

Are comencem a ocupar-nos de l'educació higiènica o sanitosa de la maynada mentres es trôba en l'Estudi de primeres lletres, donant a la Gymnàstica tota la sua importancia sobre el sistema nervios del centre cerebral en eixa edat; anem ficant la crítica rahonable y experimental dintre dels sistemes de l'instrucció de la joventut en les Universitats y escoles especials perquè la salut no es perdi am motiu de l'estudi; y ja s'exten l'evidencia, entre certes classes socials, de què allà hont no hi hà salut no hi pot haver ni ordre ni progres en els individus, en les families y en les masses de ciutadans útils a si meteixos y a llur patria.

Si fos ben coneguda la manera relliscosa de passar les illusions més naturals de la vida a deliris poc curables en les primeres y segones edats, quand el caràcter de la persona creix y es completa per medi de l'educació y l'instrucció a càrrech dels pares y dels mestres, és ben segur que ni hi hauria tants malalts degenerats del cap, ni succehirian tantes immoralitats y foran molt menys horrosos y més difícils els crims de totes classes.

Cada volta que la Societat es pregunta «si l'home y la dona degeneran en cos y ànima perquè s'educan y s'instrueixen en nom del progrés civilisador,» per força hà d'anar a cercar en les lleys naturals de la vida la resposta, y la trobarà averiguant si aquestes són prou conegudes pels que fan de legisladors y mereixen ser-ho. Que no és tot hu «fer o esse» en cosa d'autoritat y de governant, com més amunt més.

Per desgracia l'Higiene de tot el cos humà, y especialment la del sistema nervios y del cervell ans tot, està molt poc en favor entre els qui deurian conèixe-la per aprofitar-la per sí y per ensenyar-la als demés. Y si val dir casi tota la veritat, ben cert és que pocs ciutadans tenen idea de què les immoralitats y els delictes sols per excepció no són resultats fatals y naturals, encare que patològics, de gent malalta, illusionada y delirant cayguda en el fanch dels vicis o en la bojeria forta dels enganyats am furor de desesperació que sols la mort pot aturar.

Espanta ja l'estadística oficial de tots els pobles, mirada am despreocupació, quand es veu y toca per medi dels números la poca salut mental qu'es trova en les grands ciutats y fóra d'elles per causa de les «illusions falses» arrelant-se en les costums de modo qu'espanta, per un pervenir no gayre lluny, y am motiu dels «deliris epidèmics» apoderant-se de classes enteres, de modo que la guerra social ja és començada pels qu'aborreixen el treball dels altres si no els aprofita a la ganduleria d'ells.

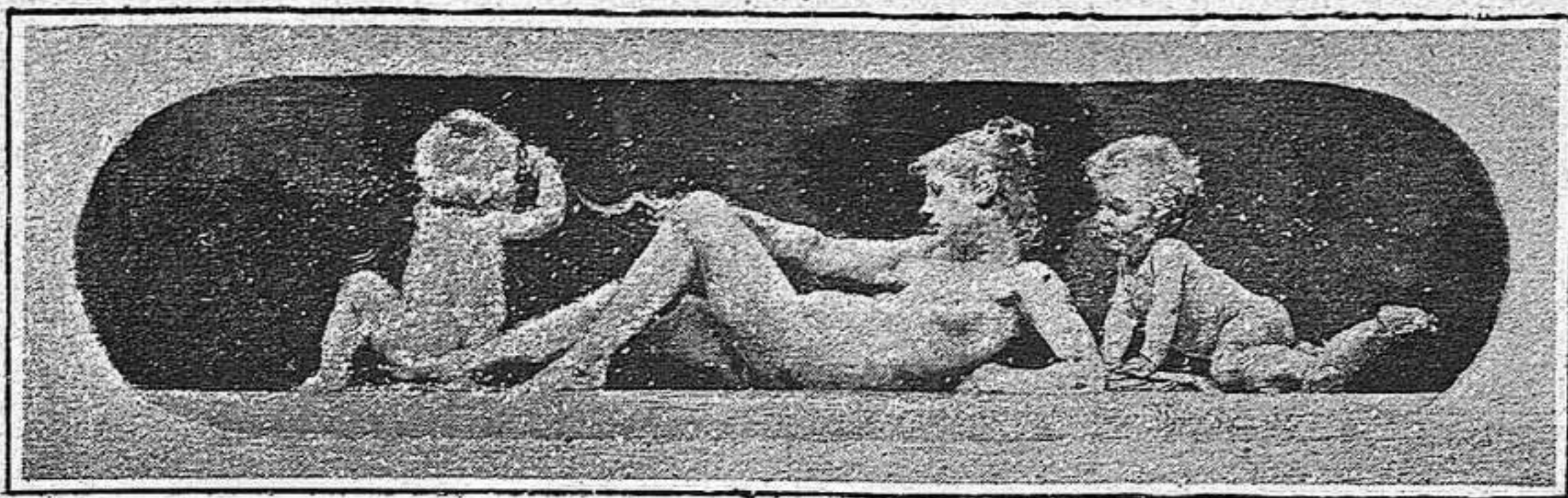
Avuy no hi hà més que problemes socials, segons sembla, emprò casi tots s'enclouen en eixos mals qu'es causan en el cap de molts milions de sers que se civilisan tot menjant illusions y enfitant-se de deliris, prou coneguts dels que s'aprofitan de la poca instrucció y de la curta educació dels demés, que els prenen per caps de colla y per oracles o redemptors del món, que vol progrés y llibertat, treball y honra, are més que may, valent-se de la justícia y de la rahó.

Si l'home y la dona poguessin, en els diaris treballs y apuros de la vida social, fer am l'illusió y el deliri lo qu'es pot fer am la moneda per coneixe si és de lley o falsa, és clar com la llum del sol qu'el món es tornaria molt més tranquil am ses bones costums y pocs còdics, com si es proposés construir-se un nou paradís terrenal dirigit pels naturalistes y els sanitaris d'un segle esdevenidor.

IGNASI VALENTÍ VIVÓ

LA BONA TINTA

Acompanyant aquest article, hem rebut l'adjunta carta, que publiquem també, no podent resistir al desitj de donar-la a coneixre als nostres lectors.

Foiges-les-Eaux, maison Chapelle

21 Agost, 1891

(Seine-Inférieure)

SR. J. MASSÓ TORRENTS, BARCELONA.

ESTIMAT Director: Aquí estich del primer d'Agost ençà, esperant en va el bon temps, e ficat en casa, no per gust, que prou m'agrada corre quand fa sol, sinó perquè casi tots els dies són de pluja, e molts de pluja continua. Amb aquêt motiu m'he entretingut passant bugada de la roba bruta, vull dir, correggint e copiant lo qu'havia escrit l'any passat en la llengua materna, pensant enviar-ho a la direcció de L'AVENÇ, revista propia dels amichs corals de la illustració e progres de la nostra amada patria. No escrich, ja ho sabeu vos; per escriure, que prou n'hi hà d'escrivents de ploma fluixa, sinó per descàrrech de consciencia, e, si és possible, pera ser útil. Les coses de Catalunya jo les tench molt meditates, e, mirant-les d'enfora, sí, però amb ulls piadosos de fill, no sempre les veig com les solen veure molts qui tenen ocasió de mirar-les de prop, sens l'aventaje de la perspectiva. Encara que de molt poca fe generalment en materia de regeneració de persones e de nacions, no he perdut del tot la confiança, e puch dir, am la prudencia d'un escèptic de natura e de principis, qu'una de les derrerres illusions del meu cor, no dich del meu cap, es l'esperança de què, reviscolant Catalunya, tornarà no a la passada vida, que lo passat no torna, sinó a encaminar-se per un altre camí a cumplir el seu destino. D'ella e de Portugal pot ser que vengui la salut a la Península si, com és de creure, hà de venir la salut de la llibertat, filla de l'independencia. Mentres tant, si vol viure Catalunya dins l'atmosfera que li convé, cal primerament que surti dels llims, be podriam dir del sepulcre, ja que la vida que té és vida de malalt consumit de la febre cronica; e després, que no faci donació, en vida, del seu patrimoni, conservant lo que li queda e recobrant lo que s'ha perdut per culpa seva. Els catalans, de lo qu'han cuydat menys és de la llengua patria, e no és estrany

que vagi tant decayguda. A restablirla hân d'encaminar-se els patriotes qui volen que la renaixença literaria nò sia una comedia. Bona és en el seu genero la obreta del senyor Pompeu Fabra, e ha merescut l'aprobació d'un amich meu, el senyor don Rufino José Cuervo, autor del Diccionari de construcció e regimen de la llengua castellana, e comentador de la Gramàtica Castellana de Bello, superior a la de Salvá. És el senyor Cuervo molt competent en la materia, molt aficionat al català; de manera qu'és precios el seu sufragi. A mi m'ha paregut també ben compost e ordenat aquell llibre. Falta ara una bona crestomatia del català modern e un bon diccionari manual. Però lo més urgent és la gramatica historica, am la corresponent crestomatia, e un diccionari etimologic, mentres se prepara el diccionari complert e historic, e una historia tal qual de la literatura catalana. Obres són aquestes de no poca feyna e d'encomanar-se als catalanistes patriotes. Dos n'hi hà a Barcelona qui, ademés de la capacitat, són bastant joves per empendre-les; dos catedraticos de la Universitat: en Balari e Jovany, e en Rubió e Lluch. Be crech que són homes de fer-ho si tenien almenys l'ajuda moral que demanen obres de tant de treball. Vergonya seria que fòra de Catalunya fessin lo qu'hân de fer els catalans e no ho fan, no sabem perquè; e, no essent per falta de ciencia, no serà per falta d'amor a la patria, sinó per inercia o desesperança, o perquè tal vegada no gosèn obrar els qui tenen medis. Jo som de parer que de la sort de la llengua dependeix la fortuna de la patria; e tant n'estich persuadit, qu'a la regeneració de l'idioma literari, per una particular educació literaria, van encaminats tres articles independents però d'iguals tendencies: el primer qu'haureu rebut, ja fa prop de tres setmanes, té titol «La font de vida»; el segon tracta «D'antichs e moderns», e el tercer, prou curt, encara que tengui més estensió, dona idea de «l'Escola catalana de bones lletres» tal qual jo la voldria perquè fos util a la restauració de la llengua e de la literatura patria. Són assumptos molt serios, com tot lo qui pertanya a l'avenç d'una nació mitj desnacionalisada e qui té molt que fer si hà de guanyar tot lo qu'ha perdut a entrar en convalecencia. Un altre article, bastant breu, de critica festiva, és el de «La bona tinta», no tant serio de forma, però encaminat al mateix fi de servir la patria matant polls e pusses, qu'els parasites de les lletres són encara pitjors que la tinya e la ronya. A mi la literatura catalana d'avuy die pareix que no sembla poc a la vinya rohegada de tant de corcs e insectes qui no la deixan prosperar. Si no mor la gent menuda, enemiga de la planta de Noè, ni tendrem rahim, ni vi, ni vinya. Bona provisió de metzines ferà L'AVENÇ contre les urugues peludes, lletges e destructores de la vegetació literaria, e també contre les mosques impertinents e temoses qui per tot s'afiquen e tot ho embruten. Per acabar l'epistola, que potser trobareu un poc llarga, tench escrit un article sobre la isla de Menorca, ma terra natal, qui podria servir de introducció a les memories de l'infantesa, que jo faig comptes d'escriure en tenir temps, e ferian la meytat d'un tom no masse gros, si era facil de llegir; unplint la segona meytat les memories de la joventut. Anys hi hà que tench idea d'escriure en frances moltes de les coses per mi vistes e observades de molt jove fins avuy die; però no estich del tot resolt, perquè ni m'agrada callar, ni tampoc sé mentir, ni som grand admirador de lo qu'admiran vulgarment els qui no discorren,—de cent n'hi hà lo menys norante cinc;—de manera que predicar en desert, com Sant Johan Baptista, o dissimular tantes veritats.

qui m'umplen el cap, com un eixam d'abelles prop d'envolar-se fòra de la casa, no em fa gens. E així he pensat d'escriure els meus recorts en català, sens omissions ni reticencies calculades d'aquella prudencia tant ordinaria de la gent pauruga. De la joventut a l'edat madura seria facil la transició, e podria ser qu'espigolant en un camp prou fertil, després de tant de segadors, no faltàs una bona garba de blat granat, si be no tot xeixa, perquè també abunden les males herbes, e no falten tampoc espigues buydes ni grans enrovellats. Pus encara que la garba fos de blat negre mesclat de ferratge, sempre tendríam una mostra de la cultura e productes d'una terra qui, de curante vuyt anys ençà, és la segona patria, però tant diferent de la primera e natural, qu'encare are no estich del tot aclimatat, e molt espesses vegades del cor em pujen a la cara calrades de la sanch catalana, e em bullen en el cap e en el pit idees e sentiments prou distints dels qui s'usen per aquí. Abre empeltat muda la fulla e el fruyt, però dins ses venes la sava primera sempre corre, e d'ella treu la força e la fecunditat. No res més, amich Director; e si no vos desagradà el projecte, ja m'ho direu. De vós e de L'AVENÇ coral e fael servidor,

J. M. GUARDIA

Tenen les mateixes eynes l'escrivà e l'escriptor, però no lo mateix ofici, encara que molts escriguen sens necessitat, solament per escriure e embrutar paper, esclaus de l'arrieta, regina del món, e de ses germanes, la vanitat e la falsa gloria. Més valdria sercrivà que no escriptor per riure. D'aquells tractam qui saben que cosa sia parlar als ulls dels lectors, més dificil per cert qu'entrar-li dins l'enteniment per les orelles. Xerrayres e baladrers no falten, usurpant el nom d'orador, segons allò de Salusti: *satis loquantia, sapientia parum*, llengue llarga e poch seny.

No així dels escriptors de bon cap e mà segura, mestres del pensament e del cor dels qui llegint escolten. Bona tinta e mellor ploma hân de tindre si no volen predicar en desert.

Qui vol escriure pera ser llegit, primerament cal que tinga claretat, e segonament que no fugi dels ornaments utils per donar relleu e gracia a la pensa: amb això e un poc de calor no faltarà lo més necessari.

No és de tothom manetjar la ploma, petit instrument de grand precisió, entre punyal e espase, d'ofensa e de defensa: vol mà lleugera, bon seny e clara vista, suposat que l'escriptor hà de mirar lluny, facilitant la tasca del lector e despertant-lo si no està prou despert.

De tanta gent qui llig, molt pocs lligen unicament per instruir-se: casi tots cerquen altre cosa, la major part dels homens essent com els noys, molt curiosos sí, però no gayre amichs de coses seques e amargants. Lo mateix que les mosques goloses, se tiran a la mel e a lo dolç e no prenen la purga sens un pessich de sucre o un glopet d'oli d'ametles dolçes. Escusat és recordar als qui saben lo que digueren, en versos hermosissims, Lucreci, son imitador Horaci, e després d'ells Torquato Tasso.

Diu lo proverbí frances que més mosques s'agafan amb una gota de mel qu'amb un barril de vinagre.

Prou distinta de l'àlgebra és la literatura, e de la nomenclatura química, anatòmica o botànica; de manera que los savis de fórmules, qui tot ho posen en equacions e semblen espines en lo seu camí, mereixen qualificació de barbàros e enemichs de les lletres qu'els antichs dehien humanes pera mostrar la fi qu'hàn de tenir en lo mon, unint utilitat e plaer.

Eran tres les Gràcies, e nou les Muses; així que dotze deidats de les més amables recordaven als escriptors de l'edat antiga quines devocions havien de fer antes d'escriure. Ja sabem qu'els mestres de la més severa filosofia recomanaven als deixebles de la saviesa de demanar favor e amparo a les tres gracioses germanes e a les nou filles de Jupiter e de la memoria.

Aquesta era en aquell temps la lley de gràcia e de redempció, venerada de tots, metges, gramatichs, filolechs, escriptors tècnics de tota mena; de manera que cada hù escrivia de lo que sabia amb art e gust. Aquesta és la causa principal de la grand superioritat dels autors antichs sobre els moderns, no del tot denetjats del rovell de l'edat mitjana. Sembla qu'a tots ells havia donat Omero un trocet de la cinta de Venus pera que fossin amables, recordant-los que la poesia, segons digué Cervantes, va acompanyada de totes les ciències, com una regina coronada de gloria.

Repara un comentador grech del grand Hipocrates, que fonch ell lo més omeric dels escriptors; e té rahó, perque la ciència la més pregona no falta may de sensibilitat e imaginació, fonts de tota poesia. No cal recordar l'entusiasme d'un Pitagores, d'un Arquimides, escodrinyant e descobrint les veritats eternes de la lley natural.

La sensibilitat és la mare de les lletres humanes, e l'imaginació daura la pensa com d'un raig de sol clar e calent. Sens imaginació no hi pot haver estil, perquè de l'imaginació, diguem de la fada de l'enteniment, cobren les idees mohiment, calor e color, e així pren fesomia la vida del pensament.

Fora d'aquèts requisits no hi hà literatura, e aquesta no té que veure am la gramàtica e retòrica de les aules.

Als filolechs grechs e llatins, vulgarment anomenats gramàtics, no faltava ciència per explicar e interpretar los poetes, ni sentiment pera penetrar fins a les raels del cor e de l'anima del mestre de la poesia, molts dels qui ensenyaren a Roma, segons diu Suetoni, versificaven com poetes originals, e tenian grand reputació les seves obres. Cosa molt natural pareix qu'un raig de poesia illumini l'esperit e escalfi lo cor del interprete dels poetes, així com l'actor inspirat dona vida a les concepcions del autor dramàtic, pensant e sentint com ell.

La crítica literària no és obra d'anatòmic, sinó de fisiologista: per ella ressuciten els morts, tals quals foren en vida, homens del seu temps e de la nacionalitat que tingueren, no cadavers o mummies. Segons lo proverbi castellà, no és la mel pera la boca del ase; e no són pocs los ases carregats de ciència, qui; llevat lo bast, no són més qu'animals de quatre potes e de llargues orelles, bramant per tota musica, segons la natura seva: ases, asets o asots, segons la corrent dels anys.

Llastima que la llengua catalana no tinga la riquesa de vocabulari del frances pera senyalar les varietats de tant numerosa especie en aquèl temps de medievistes, romanistes, catalanistes, etimologistes, filolechs classics o comparatius; ni llauradors ni segadors, perquè ni semblen ni cullen, però, en cambi, per lo camp en què passen no deixen sinó rostoll, com les llagostes.

Aquesta gent sembla a la toxuda de Sant Tenyí, qui ven eç blat e ça xeixa, e se menja s'ordi broix, segons diu ça cançó mallorquina; am la diferencia que la gent sabuda e lletruda de qui parlam, no te blat ni xeixa, o no menja ordi, sino carts e palla. E de tanta fehina que fan, no els treurà ningú del magí que ni una sola espiga han deixat als espigoladors.

Carts e canitj e no res més. Fòra, fòra lliris, roses o clavells, e fins a les flors de mauva, de camomila e de sauvia: d'herba sana no en parlem. Aquèts barbaros inflats de ciencia caminen, sens antipares ni avarques, entre pedres e espines, no dolent-se de las punxides, perquè tenen la pell forrada de calls; e així troben estrany que no vagen els altres per les seves petjades, suposant que no hi hà salvació fòra d'aquell camí d'infern per ahont van cap a la gloria.

Ventura tenim que la tal familia no ha pogut semblar sa llevar en Catalunya, per més qu'hagi procurat fer seu al difunt D. Manel Milá e Fontanals, de laboriosa e grata memoria. Poc direm d'est benemerit catedratic e academic, després de tant d'elogis e honors, per cert ben merescuts. Judici, saber e prudencia, no li faltaren; però en sos escrits no hi hà vida, ni calor, ni poesia, fóra de lo poc qu'escrigué en català, com si hagués volgut mostrar e demostrar que de sa voluntat molt més que de sa natura neixia aquella prosa escolastica, seca e descarnada, feixuga e fastitjosa per falta d'adornos, e comparable als tresors de la fabula, guardats per un drach.

D'esta manera d'escriure, ruda e aspre, han resultat llibres espinosos, com un camp de blat rodat de romagueras. Lo pitjor és que de tal mestre no queden deixebles. Per ventura n'hauria tingut, continuadors de l'obra seva, si hagués mesclat a lo util, que no se li pot negar, lo agradable, de qu'ell se fehia enfora, com Sant Anton condemnant-se a la vida eremitica per fugir de les tentacions del dimoni.

D'algun profit hà de ser l'exemple d'aquell mestre qui desconfiava de les bones lletres, encara que fos, quand volia ser-ho, escriptor e poeta de no oblidar-se. No feràn així, si volen propagar la veritat, los successors de D. Manel, semblant en bona terra e preparant segadors per garbejar.

Ventura tenim, tornem-ho a dir, que no han influït ni poc ni molt en Catalunya les lliçons de la filologia barbara, impertinent e presumida, de critica embolicada, de forma escolastica, d'infalibilitat pontifical, enemiga de tota filosofia e de tota literatura, manifestant lo desitg que ningú pugui servir-se de tantes coses que li fan falta, com són la força sana, la virilitat entera, la justicia mesclada amb indulgencia, la franquesa, filla de la bona fe, la generositat noble, l'admiració no fingida, la gracia e la sal, e altres ingredients de la verdadera eloqüencia, elements de vida qui pujen de les entranyes al cor, e del cor al cap, d'ahont han de sortir fòra per la llengua o per la ploma.

Però de la ploma parlam ara, que no d'altre cosa, e bastarà trempar-la en bona tinta per fer obres dignes de la gent de gust.

Bona és la tinta d'escriure, qualsevol sia sa color, vermella, blava o negra, si és dolça e amarga, mesclada de fel e de mel, salada al mateix temps, acida e estiptica, tenint sabor de sucre, amb un puntet de pebre e vinagre, e fins un poc d'arsenic, com l'arrop de matar mosques.

—Però això,—dirà algun curios,—deu esser tinta de critic.—Si que ho és, ja que ho voleu saber, senyor indiscret. ¿E no trobau vós que té molta virtut la tinta d'escriure, la tinta critica feta aposta per atreure e matar mosques, mos-

cartes, mosquits e altre gent alada, amen de les mosques d'ase que s'empujen fins al Parnas a veure si poden xuclar un poquet de la sanch de Pegaso?

Si no basten les aranyes per aturar les empreses dels parasits, metzines s'els hân de donar, e la mellor de totes és la bona tinta qu'els critics de mà feixuga e ploma lleugera tenen en lo seu tinter. Si, germans estimats: bona tinta, bona tinta, e la nostra literatura, denejada, rentada e pentinada, tornarà tant pulida com l'aurora e més lluenta que un sol. Sinó provau-ho e veureu que ni un metge podria donar-vos recepta tant cabal.

J. M. GUARDIA

EN EL BOSC

*El bosc és el pulmó de la montanya,
son respirà és un himne que m'atreu,
y per ohî a tot pler sa cançó estranya
sé un lloch ombriu hont sas triomfals arcadas
s'enrondan entorn meu.*

*Alli, entre brossagueras y verdiças,
com serps de fusta las arrels petjant,
hi arribo sentint notas fonediças
d'aucells que fugen y remors que callan
com degotims d'un cant.*

*Flayran els pins com pebeters agrestes
de verda flama y de socam rehinós,
y, del temple imitant las sacras festas,
escolto sa severa psalmodia
de tirat religios.*

*Un aixam de cançons de branca en branca
saltirona-hi prenent forma d'aucells:
un niu d'amors cada una d'ellas tanca
qu'el vent breçola y el bon sol amoixa,
la llum duent-li a ramells.*

*Demunt son llit de flors, de flayres vivas
me dóna tot un doll la font qu'es pert,
y l'esclat d'armonias fugitivas
m'afalaga, y em besa y m'assacia
en esplendent concert.*

*Hi sento el rusc que brunz y que rondina,
el ram qu'es branda y l'aleteig de l'au,
la serp lliscant, l'insecte que botzina,
l'àtom que salta y el no res que vola
o juga, y s'alça y cau.*

*Hi sento bels, xisclets, tremolor d'alas,
murmuris sense fi, cruixits sens dol,
y, dominant-ho tot, de las cigalas
l'aixordadora música de bronze
qu'aixeca un cant al Sol.*

*Els pins festejan sa alegria santa
amb el dolç sospirar d'un mar serè!...
Me volta un món que riu y crida y canta:
per no torbar la joya de qu'ell gosa
fins me retinch l'alè.*

*Y, devant sa ventura agenollant-me,
acoto el front provant tanta dolçô,
y, demunt de la molça endormiscant-me,
encar la sòn las joyas m'hi degota
d'una última cançó.*

JOSEP FRANQUESA Y GOMIS

EL MUJIK PAKHOM

(QUANT DE TERRA CAL PER UN HOME?)

I

UNA vegada eran dugas germanas, casada la grand amb un comerciant de la ciutat, y la petita amb un mujik del camp. Un dia la ciutadana va anar a visitar a la pagesa y li féu grands elogis de la vida qu'ella feya a ciutat: vivia al seu gust, anava ben endegada, las criaturas ben vestidas, menjava y bevia no més que cosas bonas, y per distreure's tenia els passeigs y els espectacles.

La germana petita, tocada en l'amor propi, respongué rebaixant l'existencia d'una comercianta y alabant fòra de mida la vida de pagesa, la seva.

—No barataria pas la meva sort am la teva,—deya ella.—La nostra vida és fada, és veritat, però no està emmatzinada per la temor. La vostra existencia és més agradable; més si devegadas guanyeu molts diners, a voltas també us passa qu'ho perdeu tot. Y, com diu el proverbí, la perdua és la germana grand de la ganancia. Avuy sou rics, però esteu exposats a haver de captar demà. La vida de nosaltres, els mujiks, és bon troç més segura. El mujik té el ventrell prim, però llarch: no ens fem may rics, és veritat, però sempre tenim un bocí per fer-nos passar la gana.

—Oy,—respongué la grand,—més el vostre estament és d'haver de viure amb els porcs y am las vacas. Y per més que ton marit s'escarraci a treballar, no sabreu may lo qu'és bon tracte ni comoditats: nats dintre la bruticia, hi viviu ficats y hey moriu, com hi viuràn y hey moriran els vostros fills.

—Es que l'ofici s'ho porta,—respongué la petita.—Però això fa també que la nostra vida és més estable quand tenim terras nostras. No ens havem de rebaixar, ni havem de tenir por devant de dingú. ¡Y las tentacions que hi hà a ciutat! Avuy els negocis són bons; però si demà el dimoni li dona a ton marit la tentació del joch o de la beguda, vèu's-aquí arruinats. Y això passa molt sovint.

Assegut demunt de l'estufa, Pakhom, l'home de la petita, s'estava escoltant la xerremeca de las dugas donas.

—Oy qu'és ben cert,—va fer ell.—Enfeynats com estem, desde criaturas, a furgar la nostra mare terra, no tenim pas lleure per pensar en menuderías. Lo qu'ens dona angunia és que no en tenim prou de terra. Ah! Si jo tingués la qu'em cal, ni el meteix dimoni em faria por!

Las dugas donas prengueren el tè, van parlar altre cop de vestits, desaren la vaixella y s'en van anar al llit.

Més el diable, de derrera l'estufa, hont estava arrupit, ho havia sentit tot. ¡No n'estava poc de content de què la dona del mujik l'hagués excitat a desafiar al dimoni fins al punt de dir que lo que li calia era terra y que si ell hagués tingut terra a desdir ni el meteix dimoni li hauria fet por!

—Ens veurem las caras,—va fer el dimoni.—Terra vols? Terra hauràs, però cauràs a las mevas urpas.

II

El mujik Pakhom tenia per vehina una hisendada que possehia cent vint deciatinas (1) de terra. Havia viscut sempre am bona harmonia amb els mujiks, sense fer may cap mal a dingú, quand un dia va posar com administrador un vell militar retirat que va fer ploure las multas sobre els mujiks.

En Pakhom prou prenia precaucions de tota mena; però, am tot y amb això, moltes vegadas no podia impedir qu'el seu cavall, introduhint-se a la hisenda vehina, malmetés las plantacions, o que la vaca es fiqués en el jardí, o qu'els vedells anessin a pasturar an el prat; donant lloch això a multas y més multas. Era cosa de no acabar may.

Pakhom las pagava tot rondinant, y la familia sufria las conseqüencias del seu mal humor: tot l'istiu va estar subjecte a las persecucions del nou administrador. Per ell va ser un grand respir quand va tornar el temps d'establar els animals: anava a càrrech seu l'alimentació, però al menos no havia de passar angunia per las multas y vivia am tranquil·litat.

En el curs de l'hivern va corre la nova de que l'hisendada anava a vendre la seva propietat y qu'el peatger de la carretera tenia intenció d'adquirirla.

Aquesta noticia va consternar an els mujiks.

—Si el peatger compra l'hisenda,—feyan ells,—encare ens plantarà més multas que la mestressa d'are.

Van anar a trobar-la en corporació, pregant-li qu'els vengués las terras an ells meteixos y no an el peatger, oferint-li un preu més alt. Ella hi va consentir, y els mujiks varen tenir una reunió a fi de què el municipi adquirís las terras. Però el diable va fer que no s'entenguessin. Dugas vegadas es van juntar, però sense resoldre res. Desesperançats ja d'arribar a un acord, varen pendre la resolució de comprar cadascú un lot, dins del límit de llurs possibles. També es va avenir an això l'hisendada.

El vehí d'en Pakhom va adquirir aixís vint *deciatinas* de terra, am facultat de pagar la meytat del preu de compra per anualitats. Pakhom, en sabent això, no es podia aguantar de gelosía.

—Tota l'hisenda es vendrà y no en restarà gens per mi.

Es va aconsellar am la seva dona.

—Els altres compran,—va fer ell.—Nosaltres també hauriam de comprar una desena de deciatinas. Altrament ens fora impossible de lligar caps: las multas de l'administrador ens han baldat.

Y vinga pensar en el medi de reunir els diners necessaris.

(1) La deciatina val 1'92 hectareas.

Va vendre el poltro, la meytat de las abellas, va llogar al seu noy com a moço de masoveria; tot lo qual, amb els cent rubles d'estalvis que ja tenia, van fer la meytat de la suma.

Pren doncs son peculi, es fixa en un lot d'una quinzena de deciatinas amb un petit bosc, y s'en va a trobar a la propietaria per fer tractes. Es posan d'acort, dóna paga y senyal, y s'en van cap a ciutat per fer l'escriptura. Pakhom paga la meytat del preu al comptat, y l'altra meytat la pagarà en dos anys. Vét-ens l'aquí possehidor de la terra.

Havent emmatllevat a son cunyat lo menester per comprar llevor, va fer las sembraduras en la terra qu'havia adquirit y tot va brostar a satisfacció d'ell. El producte d'una sola anyada va bastar an en Pakhom per quedar en paus am l'hisendada y amb el seu cunyat. Y desde llavors el mujik Pakhom va quedar fet un veritable propietari terrassà: la terra que llaurava y sembrava era seva, sobre terra seva segava l'herba-fe, sobre terra seva pasturava el seu bestiar.

Tot menant l'arada sobre la terra d'ell, tot veyent creixe el seu blat y reverdir els seus prats, ¡com se li aixampla el cor an en Pakhom! El gleber y las flors ja li semblan tota una altra cosa. Abans, quand caminava per aquesta terra, era an els seus ulls lo qu'una terra deu esse; més avuy aquesta meteixa terra li sembla tota diferent.

III

Pakhom vivia feliç, y tot li anava cor que vols cor que desitjas, quand els mujiks la van donar en fer en els seus blats y en els seus prats irrupcions més y més freqüents. Per més qu'els hi pregava que no ho fessin, no en podia treure res. Are eran las vacas qu'els bovers deixaven ficar-se en las praderas, are eran els cavalls que galopavan pels camps de forment.

De primer en Pakhom se contentava de treure'ls, perdonava an els mujiks y s'estava de citar-los devant del tribunal. Després va acabar per perdre la paciència y va presentar queixa al jutjat de pau. Ja sabia que lo qu'ells feyan era perquè es trobavan estrets, encongits per falta de terra, y no amb intenció de perjudicar; pero lo qu'ell deya:

—Jo no puch pas sempre fer els ulls grossos, perquè o sinó acabarian per deixar-me sense res. Cal fer un escarment.

Aixis és que va citar devant del jutje a un mujik, y despres d'aquêt a un altro. Aquêts exemples no van servir sinó per enfurismar an els mujiks vehins d'en Pakhom, qu'allavoras, per revenjar-se, ho varen fer expressament de fer anar a pasturar llur bestiar a la terra d'aquell. Una nit, algú es va introduhir en el bosquet y va tallar arran de terra una desena de tells.

L'endemà dematí, tot passant pel bosc, en Pakhom va veure per terra una cosa blanca. S'hi acosta y es troba amb els tells amb l'escorça llevada. No hi havia més que las socas en terra.

An en Pakhom la rabia se l'enduya.

—¡Si jo pugués sapiguer qui me l'ha feta,—deya entre ell,—en bona fe que me la pagaria!

¿Qui podia haver estat? Y vinga rumiar. Ben segur aquell murri de Lemen. S'en va a la cort d'en Lemen y no hi troba res. Comença a enredar-s'hi de

paraulas, y, convençut de què ell era el culpable, m'el cita. Però no havent-hi provas el jutge va absoldre an en Lemen.

Aquesta absolució va treure de tino an en Pakhom. No es va poder contenir, y gayre be va insultar an el jutge y a l'escrivà, dient-los-hi:

—Vosaltres protegiu als lladres. Si fessiu la vostra obligació, no n'absoldriau de lladres.

Desde llavors va ser una guerra encesa entre en Pakhom y els seus vehins, que van arribar fins a amenaçar-lo amb el *gall roig* (1). En Pakhom hauria pogut viure be am la seva terra; pero, sent objecte de la renuncia dels mujiks, no feya cap anyada bona.

En aquest entremitj es va saber que hi havia gent qu'emigravan.

En Pakhom va pensar:

—A mi res m'obliga a anar-m'en d'aquí; però lo certus és que si alguns dels nostres s'en anessin estariam més amples. Compraria llur terra per arrodonir la meva, y m'ho passaria millor.

Un dia en Pakhom es trobava a casa, quand va passar un foraster, un mujik. Entra a cà n Pakhom y li demana estatge per una nit.

En Pakhom hi va consentir. Li dona sopar y li pregunta d'hont venia, hont anava... El mujik responguè que venia de lluny, de las voras del Volga, hont hi havia treballat. D'una cosa en va venir una altra, fins que per últim va explicar de quin modo la gent havian emigrat allà baix. Els seus havian anat a establir-s'hi, els havian inscrit en els registres del municipi, y a cadascú li havian dat deu deciatinas de terra. Y va afegir:

—Allà si qu'és bona la terra! Per tot allí hont s'hi sembra sègol, las espigas neixen tant espessas, tant altas, qu'els cavalls no s'hi veuen. Am cinc grapats d'espigas n'hi hà prou per fer una garba. Hi hà home qu'ha arribat allí, pobre, no més qu'am la roba de l'esquena, qu'a horas d'are llaura cinquanta deciatinas de bon blat y que l'any passat ha venut per valor de cinc mil rubles de forment de la seva cullita.

En Pakhom, sentint això, es va engrescar.

—Què hi faig aquí, tot encongit, quand en una altra banda podria viure a tot plaher? No tindria que fer més que vendre la terra y la casa d'aquí, agafar els diners y anar a establirme allà-baix. Això de viure aquí tant encongit, gayre be és cas de consciencia. Faré una cosa: jo meteix m'en aniré a veure-ho, y m'en faré càrrech personalment.

Quand va venir l'istiu, féu els seus preparatius y va marxar. Arribat an el Volga, va baixar al riu amb un vapor fins a Samara, després va caminar durant quatrecentas verstras, y va aconseguir el final del seu viatge.

No l'havian pas enganyat. Els mujiks en aquell pais hi vivian ben allerats (2). La municipalitat acullia be als emigrants, distribuint-los-hi deu deciatinas per persona. Y el que tenia algún diner podia, a més de las deu deciatinas concedidas per temps fixat, adquirir per tres rubles la deciatina, terra a perpetuat, y de la millor, y tanta com ne volia.

(1) L'incendi.

(2) *Viure allerat* és locució usada a la costa de llevant en el meteix sentit de *vivre à son aise, largement, vivre à sus anchas*.

Amb aquèts informes, en Pakhom s'en va tornar a casa seva, hi y va vendre tot lo que tenia: las terras, la casa, el bestiar tot a bon preu. Després es féu esborrar dels registres del municipi, y, quand va venir la primavera, va empendre la marxa amb els seus cap al nou país.

IV

Pakhom arribava am la familia an el nou país, es feya inscriure en els registres d'una grand vila, feya beguda amb els antichs establerts, es posava be am tot-hom. Era ben rebut: li concedian, per cinc personas qu'eran, cinquanta deciatinas, amb el dret de pasturatge en las terras comunals. Es feya una casa, comprava força bestiar. Ja es veyá dugas vegadas més ric qu'abans, en terras concedidas. Y quina fertilitat! Pasturatge y terra de llaurar ne tenia tant com volia; quand comparava la seva nova vida am la que tenia abans, es trobava dèu vegadas més feliç, y tot li semblava dèu vegadas més hermos.

Aixís veyá ell las cosas en els primers mesos, mentres construia la casa y s'hi instalava; però al cap d'algun temps ja va trobar que no estava prou be. Hauria vulgut, com els altres, sembrar els seus camps de blat de xeixa y de moresc; però la terra de blat era escassa en las concessions. Se sembrava el blat en la terra verge, invadida per la *stippa* plomosa, o en els gorets; es conre-sava un any o dos, y es deixava, en acabat, rebrotar la *stippa* abans de sembrar de nou. De terra lleugera en tenia tot-hom qu'en volia; però en aquesta terra no hi va be sinó el ségol, el blat demana terra forta. Com que de terra forta no n'hi havia per qui en volia, d'aquí venian las disputas. Els qu'en possehian la treballavan ells meteixos si tenian prou medis, y els més pobres la venian als mercaders per pagar els impostos.

El primer any en Pakhom va sembrar el seu lot de forment vell, que va brostar a maravella; però tenia massa poca terra per tot el forment qu'havia desitjat cullir, y la terra qu'ell tenia no era bona per xò: en volia de millor. Aixís és que s'en va anar a trobar un mercader y li va llogar la terra per un any. Allavors va poder sembrar més y la cullita va ser més bona. Però aquella terra era molt lluny de la vila, calia, per anar-hi, una quinzena de verstas.

Mentrestant en Pakhom, que veyá com els mujiks mercaders se feyan casas de camp y guanyavan força diners, va pensar:

—Ah! Si jo hagués pugut comprar terra a perpetuitat, jo també en tindria de diners y de casas de camp!

Y vinga rumiar els medis de comprar terra a perpetuitat.

Així visqué en Pakhom durant cinc anys, llogant la terra dels mercaders y sembrant-la de blat. Y com que las anyadas eran bonas y qu'el forment s'hi feya molt, guanyava alguns quartets, y s'ho hauria passat bastant be si no hagués sigut per la fatlera que tenia de llogar cada any més terra. Era un amohino continuu. Es presenta per llogar una terra bona, un mujik el pren per mà y s'en apodera, y si en Pakhom es descuyda una mica es queda sense tenir hont sembrar. Una altra vegada, d'acort amb els mercaders lloga un camp sobre el qu'altres ja tenian dret; el sembra, el llaura y vêt-aquí que li mouen rahons, m'el citan y ho pert tot! ¡Això de no poder tenir terra propia, que no més ell hi tingui dret! No tindria que dependre de ningú y tot li mar-

xaria molt millor. Y allavors en Pakhom es va informar d'hont hi havia terra per vendre a perpetuitat. Per últim va trobar un mujik propietari de cinc centes deciatinas qu'estava arruïnat y venia la terra barato. Hi fa tractes, y després de molt discutir se la queda per quinze cents rubles, la meytat al comptat y la meytat a plaço. Ja estavan entesos del tot, quand vêt-aquí qu'un dia un mercader que passava es va deturar a casa d'en Pakhom per donar menjars als cavalls. Prengueren tè junts, conversaren, y el mercader li va contar que venia del país dels Baschkirs (1). En aquell país no més per mil rubles havia adquirit cinc mil deciatinas de terra.—Per conseguir això m'ha bastat fer-me de bo am la gent d'alli. Els hi hay regalat robas, tapiços, una caixa de tè, y hay convidat a beure a tot-hom. La deciatina m'ha vingut a surtir a vint kopeks. Y li ensenya l'escriptura de venda. La terrá,—va afegir—és situada prop d'un riu y per tot arreu hi brolla la *stippa* plomosa.

En Pakhom, engrescat, no es cansava de demanar com y de quina manera.

—De terra,—deya el mercader,—tanta que per dar-hi la volta es necessita un any. Tota és dels Baschkirs, que són una gent qu'es deixan enganyar com a bèns: jo crech que fins la donarían per res.

—¡Sí que la faria bona,—va pensar en Pakhom—si are comprés per mil rubles las cinc centes deciatinas que tinch emparauladas, y encare per endeutarme, quand si vuy per mil rubles ne puch tenir qui sab quanta!

V

Pakhom va demanar quin camí havia de seguir per anar al país dels Baschkirs, y, després d'haver-se despedit del mercader, féu els preparatius per la marxa. Va confiar la casa a la seva dona, y junt amb un moço emprengué el camí, anant de primer a la vila de més a la vora, hont hi va comprar una caixa de tè, el vi y els regalos, tal com li havia dit el mercader.

Camina que caminaràs. Havían fet ja cinc centes verstas. Al cap de set dias varen arribar a un campament de Baschkirs. Tot ho troba tal com havia dit el mercader. Passan tots la vida en la steppa, a la vora del riu, dins de *kibitki* (2) de llana. No conresan la terra, no menjan pa, y passejan per la steppa llurs cavalls y llur bestiar.

Derrera els kibitki hi tenen fermats els poltros; dugas vegadas al dia hi menan llurs mares; munyen las eugas y de la llet en fan el *kumiss*. Las donas baten el *kumiss* y en fan formatge.

Els mujiks vinga beure kumis y tè, menjar moltó y tocar la flauta. Tots estàn lluhents de greix, alegres, y tot l'istiu de festa. És un poble molt ignorant, no saben parlar rus, però són bona gent.

Quand s'els va presentar en Pakhom, els Baschkirs surtiren de llurs tendas y voltaren el foraster. Hi havia entre ells un intèrprete, y en Pakhom els hi va fer saber que venia per haver terra.

Els Baschkirs el reberen be y el conduhiren a la més maca de llurs tendas.

(1) Poble asiàtic, acampat en la steppa, més enllà de l'Ural.

(2) Plural de Kibitka, tenda de nòmadas.

El van instal·lar allí sobre flonjas catifas, li cobriren els peus amb coixins de ploma y li oferiren tè y kumiss.

En acabat, havent mort un moltó, n'hi varen donar els millors troços.

En Pakhom fa anar a cercar els regalos qu'havia portat en el seu cotxo, els dona an els Baschkirs y els hi distribueix la seva provisió de tè. Estàn molt satisfets, tenen consell en la llur llengua y manan a l'intèrprete que traduheixi.

—Me manan qu'et digui,—declara l'intèrprete,—que volen ser amichs am tu. Nosaltres tenim per costum de rebre als forasters y de respondre als presents am presents. Diga'ns lo que tu vols en cambi dels teus regalos.

—Lo que més m'estimo, diu Pakhom, és la terra. Nosaltres no en tenim gayre, estem tot encongits a casa nostra: y encare la poca terra que tenim no és pas gayre fèrtil. Vosaltres, al contrari, ne teniu força y de la bona. En ma vida hi vist terra qu'es pugui comparar am la vostra.

L'intèrprete havent traduhit, els Baschkirs van deliberar altre cop. En Pakhom no compren ni un mot de lo que diuen: fan broma, cridan, riuen. Fínalment callan, es miran an en Pakhom, y l'intèrprete diu an el foraster:

—Me manan qu'et digui que, en agraïment de la teva liberalitat, te donaran de bona gana tant de terra com voldràs. No tens que fer més que senyala amb el dit la que desitjis y serà teva.

Va tornar a començar l'enrahonament entre ells.

—De què se las heuen, are?—pregunta en Pakhom.

—Diuen els úns, —respon l'intèrprete, —que cal consultar al principal d'ells, y que no es pot tirar endavant sense això; y els altres diuen, que la seva intervenció no és pas indispensable.

VI

La deliberació va durar encare una estona, quand vêt-aquí qu'arriba un home que duya com lligadura una gorra de pell de guineu. Tot-hom va callar y es va posar dret.

—És el cap,—digué l'intèrprete.

Allavors en Pakhom agafa el vestit més bonic que tenia, amb un paquet de cinch lliuras de tè, oferint-ho tot an el cap. L'altro accepta, s'instala en el lloch de preferencia y els Baschkirs li esplican el tracte qu'estavan fent. El cap escolta amb atenció, y després es posa a riure y diu en rus an en Pakhom:

—Fet! Lo qu'és de terra no en manca: designa lo que t'agradi més y pren-ne tant com ne vulguis.

—Com s'enten, tant com ne vulgui?—pensa en Pakhom.—Cal fer-ho tot en regla, perquè després d'haver-me dit «Això és teu» no me la tornin a pendre.

Y diu an el cap:

—Moltas gracias per las vostras generosas ofertas. Vosaltres possehiu moltas terras, y jo no en demano pas gayre. Me cal sols saber quina terra em cedereu, fixar-ne las fitas y procedir am tota formalitat: avuy per demà ens podem morir, y no caldria sinó que després vinguessin els vostros fills a voler-me-la pendre.

—Molt be dius,—va fer el cap, tot rient.—Ho farem am totas las formalitats necessarias.

—Hî sapigut,—va fer en Pakhom,—qu'haviau rebut la visita d'un mercader an el qual vosaltres també haviau cedit terra de la vostra; li haveu fet una escriptura: doncs be, feu-m'en una a mi també.

El cap va comprendre lo qu'en Pakhom volia.

—No hi veig inconvenient,—digué ell,—d'escrivà ja en tenim. Anirem tots dos a la vila de més aprop, fareu l'escriptura y hey posareu tots els segells que calguin.

—Are dieu-me el preu, si us plau,—va dir en Pakhom.

—Oh! no en fem més qu'un de preu: són mil rubles per jornada.

Aquêt modo de comptar per jornada sorprengué an en Pakhom: no ho entenia.

—Quantas deciatinas fan una jornada?—va fer ell.

—Això per endevant no es pot pas saber de fixo: Nosaltres venem a rahó de tant per jornada. Tota la terra que tu tombis en una jornada de camí serà teva. Y t'en faràs mil rubles per jornada.

En Pakhom va quedar admirat.

—Es pot donar el volt a molt de terra durant un dia de caminar.

—Doncs be, tot anirà be; però am la condició, de què al cap de vall del dia hàs d'haver tornat an el meteix punt d'hont hauràs surtit. Sinó, perts els diners.

—Y qui plantarà las fitas per tot allà hont passarà?

—Mira, tu meteix triaràs l'indret. Nosaltres ens posarem hont tu vulguis, y no ens en mourem mentres tu faras el volt. La gent jova t'acompanyarà a cavall, y plantaràn fitas arreu hont tu els diguis. Despres totas las fitas las unirem per medi d'un solc fet de l'una a l'altra am l'arada. Podràs englobar tant de terra com vulgues mentres hakis tornat an el teu punt de marxa abans de posta de sol. Tot lo qu'hakis tombat serà teu.

Aquêt tracte va ser del gust d'en Pakhom. La marxa fou decidida per l'endemà a l'auba. Encare van conversar una miqueta, begueren kumiss, menjaren moltó y tornaren a pendre tè. Van donar an en Pakhom, per jeure, un bon matelàs de ploma, y en acabat els Baschkirs es van retirar, després d'haver promes trobar-se l'endemà, a punta de dia, per anar a l'indret escullit ans que surtís el sol.

VII

En Pakhom s'ajeu sobre el matelàs de ploma, y, capficat am l'idea de la terra, no va puguer trencar el sòn en tota la nit.

—Aquí si qu'hî fet bona feyna!—pensava.—Em faré un petit reyalme. Amb un dia soch capaç de caminar una cinquantena de verstas.

Y cinquanta verstas de camí faràn per mi unas dèu mil deciatinas de terra.

Allavors si que serè amo a casa meva: no dependré de dingú. Compraré bous per dugas aradas, llogaré gent, conresaré la part que més m'agradi. y en el resto hi deixaré pasturar el bestiar.

Aixis va passar tota la nit sense poder dormir. Sols a punta de dia s'ensopeix un moment. S'endormisca y somia.

Somia qu'està ajegut sota aquèlla meteixa tenda y que defòra sent unas grands riallas. Curios de saber qui és que se esclafa de riure, salta del llit y

surt de la tenda. El cap Baschkir se li apareix, segut davant de la taula, aguantant-se el ventre amb las mans per no rebentar de riure. S'hi acosta y li diu: —De què rius are?—Y ja no veu davant d'ell el cap Baschkir, sinó el mercader que temps enrera s'havia deturat a cà-seva y li havia parlat de la steppa. Li pregunta que tal li va; però ja no és el mercader qui veu: es el mujik qu'una vegada ell va recullir per passar la nit. Y per últim ja no és el mujik, sinó el dimoni en persona, am banyas al cap y peus de forca, qu'està fent las grands riallas tot mirant no se què. En Pakhom li demana, què mira d'aquell modo, de què riu. S'hi acosta més, y qu'et veu?

Un home ajegut, descalç, vestit sols amb una camisa y unas calças, de panxa enlayre, em la cara blanca com el paper. En Pakhom, havent-lo mirat més fixament, es reconeix ell meteix en aquell home.

En Pakhom fa un xiscle y es desperta. Es desperta y pensa:

—Bah! No és més qu'un sòmit.

Va per adormir-se altre cop, però s'adona de que ja és de dia.

—Cal despertar a tot-hom: ja és hora de marxar.

Es lleva, s'en va cap al seu cotxo a despertar son sirvent, li mana qu'enganyi y crida an els Baschkirs.

Els Baschkirs se llevan, se reuneixen, ei cap arriba també, y es posan a beure kumiss y tè. N'ofereixen an en Pakhom, però aquè ja daleix.

—És l'hora de marxar,—els hi diu.—Marxem.

Y tots se posan en camí, els úns a cavall, els altres en carros, en Pakhom en el seu cotxo am son sirvent. Aviat foren a la steppa.

Quand surtia el sol van arribar al cim d'un turó. Els Baschkirs descavalcaren y formaren un sol grop. El cap d'ells, acostant-se an en Pakhom, li va signar am la mà el pais que s'estenia davant d'ells.

—Tot aquè pais,—li va dir,—ens pertany, tot lo qu'els teus ulls veuen. Tria.

Els ulls d'en Pakhom espurnejavan de goig. Al lluny del lluny de l'horisó s'estenia la terra, encatificada de stippa plomosa, plana com el palmell de la mà, negra com la llevor del cascall. Herbas de tota mena, herbas altas fins al coll, marcavan els xaragalls.

El cap dels Baschkirs, llevant-se la gorra de pell de guineu, la va posar en terra, al cim del turó.

—Aquesta serà la fita principal,—li digué.—El teu servidor es quedarà aquí. Deixa els diners dins de la gorra. Tu hàs de marxar d'aquí enllà y tornar aquí. Y tot lo qu'hauràs voltat serà teu.

En Pakhom treu els diners, els fica dins de la gorra, es lleva el mantell, deixant-se posat no més qu'el caftan, dóna una bona apretada al cinturó, es proveyeix d'un xic de pa ficat dins d'un saquet, es lliga al costat una botella plena d'aygua, s'endega las botas, y es prepara per marxar. Rumia una estona. Quina direcció agafarà? Tota la terra que veu és magnífica. Y pensa:

—La terra es bona per tots cantons. Caminaré cap a llevant.

Havent-se, doncs, orientat del cantó del sol, va esperar que surtis l'astre.

—No hi hà que perdre temps,—pensava ell.—Cal aprofitar la fresca perquè el caminar no em sigui tant pesat.

Els Baschkirs, muntats en llurs cavalls, estavan de cantó, disposats a baixar el turó per acompanyar an en Pakhom. Tantost el sol hagué aparegut en l'horisó,

en Pakhom es va posar en camí y s'en va anar a través la steppa, seguit dels cavallers.

Caminava am pas seguit, ni massa a poc a poc ni massa depressa. Al cap d'una versta va fer plantar una fita, y torna a caminar. Quand va tenir las cammas desensopidas, va apretar el pas. Camina que caminaràs, fa plantar un altra fita. Tombà el cap enrera: el turó apareix ben distintament, illuminat pel sol-ixent, y es veu encare sens dificultat el grop dels Baschkirs.

Devia haver caminat, segons el seu càlcul boy cinc verstas. Com que s'havia anat escalfant, es va llevar el caftan, y, un cop apretat el cinturó, va seguir caminant. Va fer encare cinc verstas. La calor començava a fer-se sentir. Va aixecar els ulls cap al sol, y va veure que ja era hora d'esmorzar.

—Ja hî fet el primér quart de la meva jornadà. Em sembla, però, qu'encare no és ocasió de tombar. Em vaig a treure las botas.

S'assegué en terra, es llevà las botas y es va tornar a posar en marxa, amb els peus lleugers y disposats a fer via.

—Encara cinc verstas,—pensava,—y tombaré cap a l'esquerra. La terra aquí és massa bona per començar a tombar. Com més vaig, millor és la terra.

Y va continuar el seu camí tot dret devant d'ell. En un moment dat va tombar altra vegada el cap: el turó boy no es distingia, y els Baschkirs que hi eran es veyan com formigas negras.

—Vaja,—va dir,—ja cal que tombi per ci. Ja en tindrè prou de terra.

—La suor li rajava ja cara avall, y tenia set. Tot caminant va agafar la bòtella y va xerricar una mica. Després havent fet plantar una altra fita, va tombar a l'esquerra.

Camina que caminaràs. L'herba és alta y espessa, la calor augmenta, y en Pakhom comença a sentir-se fadigat. Guayta el sol y reconeix que ja és hora de dinar.

—Em sembla qu'és qüestió de reposar una estoneta.

Es detura, treu del sarró un bocí de pa y s'el menja boy dret.

—Perquè si m'assech,—diu entre ell,—m'ajeuria en terra y m'adormiria.— Deixa passar una estona per pendre halé y torna a posar-se en camí.

De primer, reconfortat pel dinar, va caminar alegrement. Més, com la calor era tan forta, se sentia invadit per la sòn. El cansament era gros.

—Una hora de patir, un sigle de glatir,—feya ell,—per donar-se coratge.

Y va continuar caminant tot dret durant boy dèu verstas; y com era a punt de tombar cap a l'esquerra, li va cridar l'atenció un corriol fresc, fresc.

—No puch pas deixar aquêt corriol fòra de la meva hisenda: aquí si que s'hi farà el lli.

Y va seguir el camí en linea dreta, no decidint-se a tombar fins haver englobat la margenada dins del circuit qu'anava fent, y fa posar una altra fita.

Guaità altre cop el turó. Els Baschkirs gayre be no es veyan: al menos eran quinze verstas lluny. Y va pensar:

—Hî pres els dos primers costats una miqueta massa llarchs: are caldrà qu'aquet sigui més curt.

Anava fent el tercer costat, apressant un xic el pas. El sol baixava ràpidament: s'el veyja ja cap a la posta. A penas havia fet dugas verstas sobre el tercer costat, y es trobava encare a una quinzena de verstas lluny del punt de partida que calia atenyre.

—Are si que convé dirigir-me cap a la primerà fita. L'hisenda tindrà una forma irregular: quin remey hi hà! Per xò de terra ja en tindrè prou.

Y va encaminar-se tot dret cap al turó.

VIII

En Pakhom caminava tot dret cap al turó. Estava rebentat: els peus, tots embotllofats y encetats, el feyan patir horrorosament, y las camas no el podian dur. Hauria volgut reposar un xic, però no tenia temps d'aturar-se: tenia por de no arribar a la fita ans de posta de sol.

Y lo qu'és el sol no l'esperava pas. Anava baixant, baixant: semblava que caygués, fent l'efecte de què algú l'empenyia.

—Ay de mi!—pensava en Pakhom.—Tinch por d'haverme errat. Hî fet el volt massa grand. Què serà de mi si no aconseguixo la fita abans del moment fixat? Que lluny és encare, y qu'afadigat estich! Oh, Déu meu. Quina en fora are que després d'escarraçar-me tant ho perdés tot, diners y terra! Redoblaré els meus esforços, intentaré lo impossible.

Y en Pakhom es va posar a trotar. La sanch li rajava dels peus, però perxó seguia endavant. Corre que correràs, però la fita era encare lluny, lluny. Es desembaraça del captan, de la botella, de las botas, es lleva la gorra, y ho llença tot.

—Ay de mi! —pensava ell.—La meva gurmanderia m'ha perdut. No podré pas arribar a la fita abans de pondre's el sol.

L'esperverament li fa perdre l'halè. Però perxò segueix corrent. Té là boca seca, la camisa y las calças aplacadas a la pell per la suor. El pit li va y li ve com una manxa de ferrer, el cor li bat com un martell. Els peus com si ja no fossin seus, els genolls se li doblegan: ja no pot més. Ja no pensa en l'hisenda: la seva quimera única és no caure mort de fatiga.

Té por de morir, en Pakhom; però corre sempre, pensant:

—Tota vegada qu'hî corregut tant, passaria per un ximple si are em deturava.

Sent els crits y els xiulets dels Baschkirs, y això li dóna encare més coratge per corre.

S'apressa, s'esbufega, dóna las darreras forças. Es va acostant a la fita. Ja distingeix a cadahú sobre el turó. Totas las mans li fan senyal de què cuyti. Ja veu la gorra a terra, amb els diners, y el cap dels Baschkirs arrupit al costat, am las mans a sobre el ventre. Y el sòmit d'en Pakhom li torna a la memoria.

—No serà pas terra lo qu'em mancarà,—va fer ell;—però Déu no voldrà qu'hi visqui. Nó, nó! Jo meteix m'hî perdut.

Y vinga corre y més corre. Aixeca els ulls cap al sol. La rodanxa vermella, amplíssima, està a punt de tocar a terra. Ja la toca, ja la vora inferior desapareix a la seva vista. Y quand, sempre corrent, arriba en Pakhom al peu del turó, l'astre s'ha post.

En Pakhom fa un «ah!» de desesperació y es veu perdut. Però pensa que si el sol és post per ell, qu'és al peu del turó, els que són al cim encare el deuen veure. Puja galopant y veu la gorra. Victoria! En Pakhom ensopega y cau en terra, però en cayent toca la gorra am la mà dreta.

—Bé! bravo, noy, bravo!, li diu el cap Baschkir. Has guanyat una grand hisenda.

El servidor d'en Pakhom es precipita y va per aixecar a son amo; més s'adona de qué la sanch li raja per la boca: en Pakhom és mort. El cap Baschkir s'asseu en terra, y, am las dugas mans sobre el ventre, s'esclafa de riure.

.....Després s'alça, agafa una aixada y l'etjega an el servidor, dihent:

—Aquí va per obrir la fossa.

Tots els Baschkirs muntan altre cop a cavall y es retiren, deixant el servidor a la vora del cadavre.

Deixat sol, el servidor va obrir un forat just de la llargaria del cos: tres archinas (1), y hey va enterrar en Pakhom.

EL COMTE TOLSTOI

---

(1) L'archina fa m. 0.711.

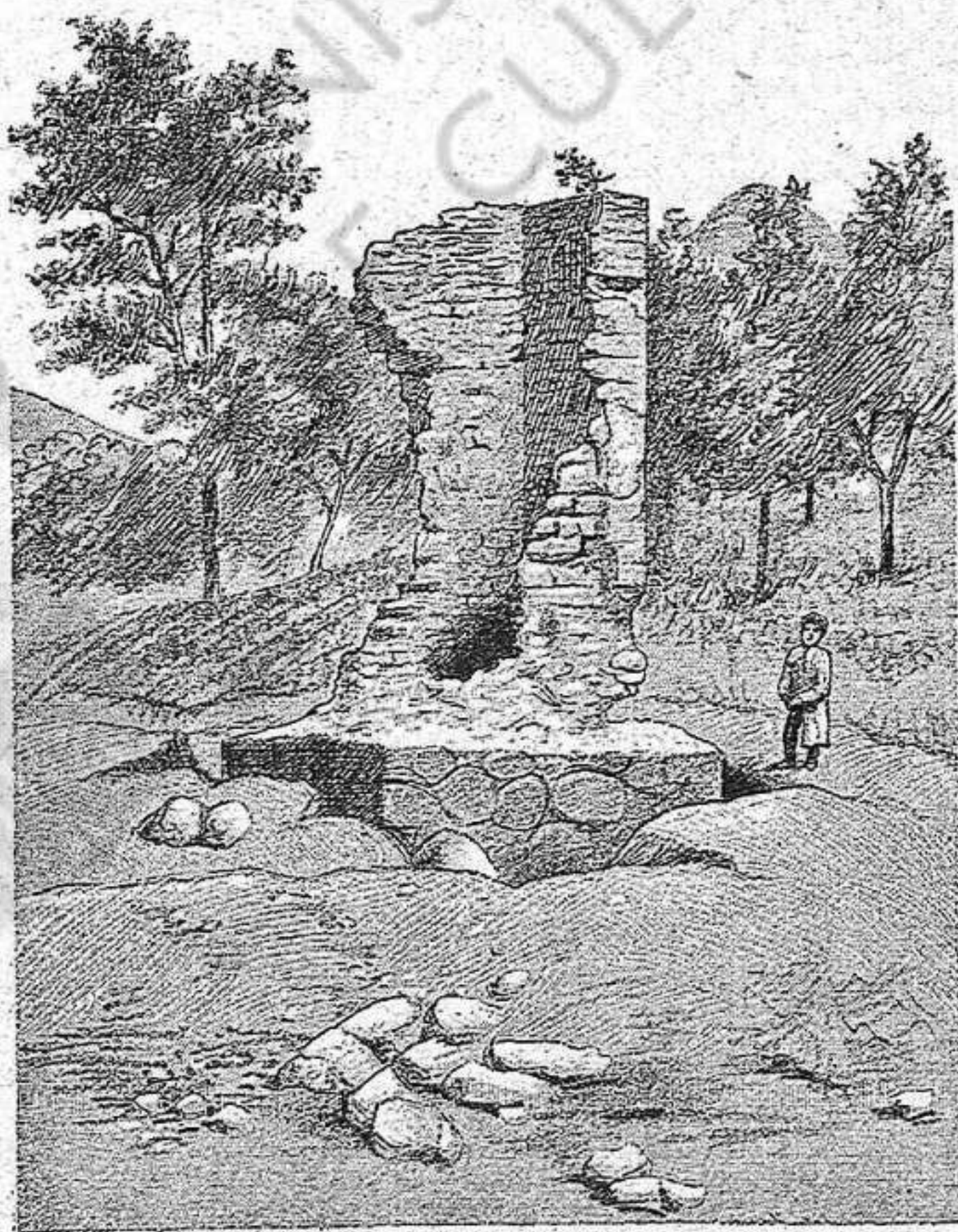

EL SEPULCRE ROMA DE LLORET

Ens despediam am l'amich Massó Torrents a l'estació de Sant Jordi, un dels primers dias d'aquêt mes, retornant d'una excursió per terras de la Catalunya francesa, pensant deixar de banda per un moment las aficions artístic-arqueològicas qu'ens havian portat lluny de la primera capital catalana. Ell s'en anava a Torroella per reposar un xic; jo, seguint amb el tren fins a Blanes, em dirigia a Lloret de Mar, bo y pensant qu'en Balaguer, el P. Fita, en Pella y altres concedian an aquesta última població una antiguetat considerable, no pas justificada, en el meu recort de visitas anteriors, per l'aspecte general, ni per cap rastre arquitectònic ni epigràfic qu'hagués vist. Tenia present qu'en Balaguer, apoyant-se en un bascòfil que no anomena, feya a Lloret població ante-romana; recordava que molt després el P. Fita, en *La Renaixensa*, escrivia haver-hi trovat restos romans; y lo meteix afirmava en Pella en la seva *Historia del Ampurdan*. Dels dos últims autors,— que parlavan de compte propi,— no en podia pas duptar, y esperava tenir la sort d'ells, reconeixent algun indici de la potentia civilisació romana en aquell recó de costa, avuy tan joliu y ple de vida.

No vaig pas tenir de fer cap pregunta per comprovar y trovar justificat tot allò qu'el cap anava recordant pel camí de Blanes a Lloret. Una circumstancia d'actualitat va facilitar-m'ho.

En una visita feta al canonge mossen Narcis Domenech, que viu allí

Angul enrunat de la torra sepulcral romana

dedicat al seu ministeri y ocupant-se en treballs trascendentals de literatura relligiosa, ell va enterar-me, coneixent la meua flaca en aquestes coses, que feya poc s'havia reconegut una torre sepulcral d'època romana en terras de don Joan Duran, en mitj d'un plantiu d'alzinas sureras que hi hà al peu de la vinya de càl Monjet, separada mitja hora escassa de la població, en la filera de montanyas que tocan a Lloret, per la part de Tossa, y s'acaban en el mar am la caleta d'en Trons.

Al meteix temps vaig enterar-me de què havia intervingut en la filiació romana del monument—no podem dir-ne descoberta ni trovalla—l'autor del llibre *Emporion* y de la monografia del mosaic romà de la torre de Bell-lloch, en Botet y Sisó. En l'esperança, doncs, de donar a coneixe als estudiosos el monument romà de Lloret desde las planas de L'AVENÇ, tal vegada podent intercalar els meus croquis amb un estudi del senyor Botet y Sisó, va faltar-me temps per anar a la vinya del Monjet, y veure y dibuixar aquell recort d'èpocas passadas, que desde sigles mira el mar, resguardat de l'altre cantó pels turons de la montanya en quina meytat, prop d'un caminal que emmena al bosc, es trova el sepulcre.

Aquêt és de planta quadrada, y l'alçat es compon de dos cossos: el basament, al bell mitj del qual hi hà un buyt rodó, un xic fondo, destinat a las cendras; y damunt s'aixeca el cos principal, més estret y com si seguís la forma de la planta. El peu o basa queda sencer en sos quatre cantons, però no la torra o cos superior, que de molt antich sols conserva un àngul, desde el qu'ha estat pres el croquis segon. És aquêt el punt de vista desde el qu'es reconstrueix per sí sol l'estat primitiu del monument, a despit de lo atropellat qu'es trova el conjunt del meteix.

El perfil—segons es veu—té molta semblança amb el sepulcre de Vilablareix, prop de Girona, y am la torre anomenada *dels Scipions*. Naturalment qu'el separa una grand diferencia d'aquest últim: l'un és tot un treball de pretensions monumentals, de bon material y decorat am duas estatuas, propi per ser cosa vehina de la opulenta Tarraco; mentres el sepulcre de Lloret és de construcció modesta, reduhit, sense el més petit motllurat ni senyal d'inscripció. Unicament una filera de rajols groixuts, vermellosos, collocada a l'arrencar el cos superior (circunstancia qu'es nota, aumentada, en el sepulcre de Vilablareix), y cosa d'un pam d'obra construïda amb els meteixos rajols qu'es veu poc abans d'arribar al cim, ens han fet l'illusió que podian haver tingut per objecte servir d'element decoratiu; y encare que no ens aferrem an aquesta idea, filla d'una primera impressió, sembla qu'ajuda a creure-ho el trovar-hi alguns panys de paret rebossats amb una argamassa potser tant vella com el sepulcre, a la qu'hem de suposar blanca en un principi.

Aquêt rebossament devia obehir, més que tot, al propòsit de tancar la desigualtat de las llambordas am be qu'és feta la construcció, y be hauria pogut servir al propi temps per contrastar am la vermellor dels rajols, determinant aixís la ornamentació en el sentit policromat, ya que no existeix en sas linias arquitectòniques.

De tot lo qual esperem veure'n tractar al Sr. Botet, qui en té fet un article, ya compromes, qu'acompanyat de planos y dibuixos sortirà en la *Il·lustració Catalana*, segons ens ha dit al demanar-li aquêt treball per L'AVENÇ.

Havem apuntat que la torre sepulcral romana de Lloret no es podia donar per descoberta sinó per classificada are novament. Desde que va erigir-se fins

avuy al dia, ha estat a la vista de tots els que per allí han passat, sense que may a ningú se li ocorregués creure aquelles parets obra romana, ni tampoc monument funerari.

És molt natural aquêt cas si es té en compte qu'el basament era colgat a la terra, y sense ell, que determina la forma total, no més se presentavan a la vista las duas parets constituint l'àngul del cos principal, y no tenen pas ellas, aparentment, cap caràcter distintiu d'obra romana, exceptuant els rajols abans mencionats, en els que justament cal fixar-se per trovâls-hi qualitat o tipo d'època.

Veyent el primer croquis, que mostra el llastimos estat de ruina del sepulcre, e imaginant-se el basament cobert am la terra are somoguda per las excavacions que s'hi han fet, es compendrà el poc interes que podian despertar aquellas duas parets construïdas am rebla, llambordas desiguals no pas molt grossas, un xic treballadas de la part forana, y ademés unas fileras de mahons, escrostonats pel temps, tot unit per forta argamassa y rebossat en grand part. Se compren, doncs, que l'arqueòlech y l'artista may haguessen donat importància a dos panys de paret com aquells, situats en despoblat, entre bosquina y enterament sols.

La manera com s'ha vingut en coneixement de lo qu'en veritat són aquelles ruinas, sembla qu'és degut a una visita de comprovació feta allí, pel senyor Botet junt amb un amich seu que participava de la opinió general, que tenia aquelles parets per ruinas d'una antiga capella o ermita, qu'em digueren es trova consignada en documents antichs de la localitat.

Al tenir la certesa de què allò era de construcció romana, s'hi començaren a fer excavacions al peu, quedant aixis ben determinat el perfil característic d'aquella sepultura. Desseguida s'escampà la nova per Lloret, y la gent hi anava a professó feta. Aquí, com de costum, no va faltar la creencia del tresor enterrat y las unças de perruca, que la fantasía o la avaricia popular s'imagina en aquêts casos; y diuen qu'es començà a remoure-ho tot, fins a topar am l'urna o urnas cinerarias qu'el temps havia respectat.

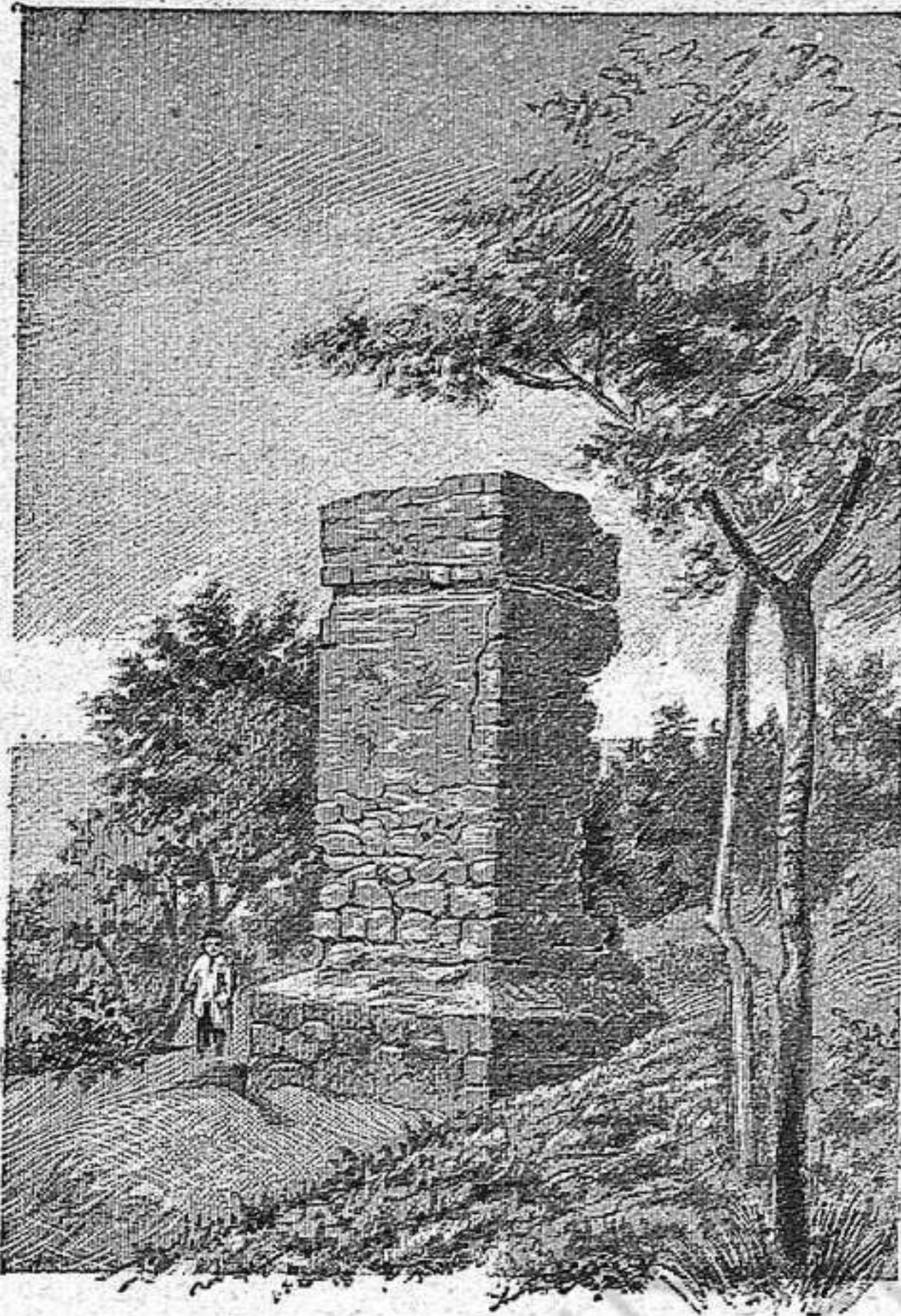
El noy que va acompanyar-me, tot explicant-me a la seva manera lo ocorregut, deya qu'un xicot, més afortunat qu'els grands, al topar am l'urna cineraria, exclamà ple de goig:

—*Ja som trovat ç'olla de ças unças! Ja som trovat ç'olla de ças unças!*—
Y a l'examinar el contingut de ç'olla, que naturalment no era pas cap tresor en diner, va rebotre, indignat ç'olla per terra.

A l'adonar-se de lo que succehia, els senyors qu'estàvan interessats en l'estudi y conservació d'aquellas antigallas, s'afanyaren en evitar majors conseqüèncias. Per medi d'un pregó va privar-se l'anar a cavar ni enderrocar res del sepulcre. Varen recullir-se els objectes trovats, qu'els donarà a coneixe el Sr. Botet, y després s'han fet novas excavacions baix els cuydados de la Comissió de Monuments de Girona, que ya en sabrem el resultat.

Per lo demés la torre sepulcral romana de Lloret hà de mereixe, al nostre entendre, força estima als fills d'aquella vila qu'apreciïn els recorts històrics de la localitat. Aquell monument ha sigut testimoni de las desgracias qu'els normands, els francesos, els genovesos y els moros han ocasionat a Lloret, Blanes y Tossa durant els sigles mitjos y els primers temps de l'època moderna. Al peu del sepulcre romà hi degueren trovar reces humanitari els vehins

Part de fora y cantò mes conservat del sepulcre

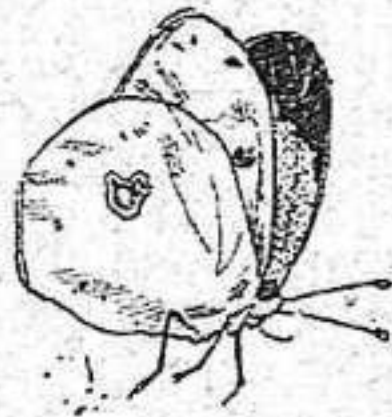
tums extingidas, completant-se la historia de l'art en tots sos aspectes y, en una paraula: per aquêt camí es veu reeixida la historia de la civilisació.

de Lloret fugint del pandillateig dels enemichs de la patria qu'incendiaren la vila. No hi hà pas un testimoni més vell, segurament, per la historia de Lloret.

Per altra part, si no és una construcció de molt valor artístic, si no aporta res de nou a la historia catalana en general, és un dato més per l'arqueologia de la nostra terra, un punt d'unió entre el sepulcre dels *Scipions* y el de Vilablareix, que desde are ya no seràn notas descabaladas en l'estudi de las antiguetats d'aquêt pais.

Y aixis com «de mica en mica s'omple la pica», és de mica en mica, en petites cosas, qu'es reconstrueix la historia dels pobles en las edats passadas, y es forma cabal concepte de las cos-

E. CANIBELL

☉

APROPOSIT DE «POR NUESTRA MÚSICA»

I

L'OPERA NACIONAL

ABANS d'estudiar la part purament artística de l'obra del Sr. Pedrell, s'hà d'aclarir un punt, qu'aquêt distingit mestre presenta al començament del seu llibre, però que resol després d'una manera abstracta, sense concretar-lo an el cas actual, deixant per lo tant en l'aire el problema que s'havia posat, això és: Què hi hà de l'òpera nacional?—Aquesta és una qüestió que s'hà de presentar ben clara, y s'hà de resoldre am tota l'exactitut possible portant-hi tots els elements qu'es pugui. El Sr. Pedrell quand és en el punt en què sembla que la va a resoldre, l'abandona completament. Jo tractaré d'agafar-la desde aquêt punt en qu'ell l'abandona, y de demostrar l'única solució que crech qu'és possible.

El Sr. Pedrell dóna la següent definició de l'òpera, «*El drama lirico nacional*, pues, es el *lied* desarrollado en proporciones adecuadas al drama, es el canto popular transformado.» Y després més endavant, diu, al tractar dels cants populars d'Espanya: qu'en aquesta nació hi hà una grand quantitat de cants populars «... que brotan de todas las provincias y forman regiones musicales distintas y caracterizadas.» D'això es dedueix ben clarament qu'aquí a Espanya, fundant-se en el poble, no hi hà d'haver una òpera nacional, sinó varias òperas o dramas lírics regionals: qu'hauràn de ser fills de la transformació o desenrotllo de las diferentes regions musicals que, segons diu, am molta rahó, el Sr. Pedrell, forman els cants populars d'Espanya. Si jo vulgués acabar de demostrar això, tindria de repetir altre vegada els innombrables arguments, tant sovint repetits, qu'han donat la filologia, l'història, l'arqueologia, etc., però del moment que la meteixa musica ho corrobora, no tinch necessitat d'embolicar-m'hi.

La nacionalitat d'Espanya, cada dia es veurà més clar, és purament geogràfica. Els elements que la componen són completament heterogenis y completament infusibles; això és un fet real y visible, y contra la lògica d'un fet no hi hà arguments que valguin. Las diferencias de llenguatge, de sentir y de pensar són tant grands avuy dia com ho han sigut sempre. Y amb uns pobles tant diferents que no s'han pogut fondre, no havent-n'hi hagut al meteix temps, cap am prou força d'assimilació per absorbir tots els altres, com és pos-

sible fer un art qu'els compregui tots ells y no més qu'ells?—Em podràn contestar: fent una obra en què hi hagi elements de tots ells. Però jo els diré que d'això en surtiria una cosa com aquelles alegorías que fan en las exposicions universals, per representar a todas las nacions qu'hi prenen part; lo qual seria una pobre solució. Lo que no ha fos la naturalesa o l'instint dels pobles, may ho fondrà un artista. Els únics lligaments que hi hà entre las regions d'Espanya, són els de la civilització llatina. Però si féssim un art purament llatí, ja deixaria de ser exclusivament d'Espanya, doncs compendria a Italia, França y Portugal. Fer un art nacional qu'abarqui tots els pobles d'Espanya y no més qu'els pobles d'Espanya és un absurdo que, per més que vulguin, no es realitzarà.

Fins fa dos o tres sigles, quand cada ún feya lo que veyia a casa seva sense preocupar-se de res més, Espanya tenia un grand art qu'are era d'una provincia are era d'una altra, acabant a l'últim am l'explèndit sigle d'or de la literatura castellana. Aquèl sigle és magnífic, presisament perquè és castellà pur y solament castellà. Cap català que pensi una mica seriament y s'hagi estudiat un xic a ell meteix, acceptarà com a nacional, per exemple (agafo un troç d'una de las obras més populars d'aquell temps) allò de:

Nace el pez, que no respira.
Aborto de ovas y lamas,
Y apénas bajel de escamas
Sobre las ondas se mira,
Quando á todas partes gira,

Midiendo la inmensidad
De tanta capacidad,
Como le da el centro frio:
Y yo con más albedrio
Tengo ménos libertad?

o aquèl modo tant característic d'expressar el sentiment amoros:

Ojos hidròpicos creo
Que mis ojos deben ser;
Pues cuando es muerte el beber,
Beben más, y de esta suerte,
Viendo que el ver me da muerte
Estoy muriendo por ver.
Pero véate yo y muera;
Que no sé, rendido ya,

Si el verte muerte me da,
El no verte que me diera.
Fuera más que muerte fiera,
Ira, rabia y dolor fuerte;
Fuera muerte: de esta suerte
Su rigor he ponderado,
Pues dar vida á un desdichado
Es dar á un dichoso muerte.

Aquestos versos són ben típics de la literatura castellana. Començan potser a senyalar certa decadència; però en aquèts casos de decadència, tant propensos a las exageracions és quand, segons diu Rénan, se manifesta neta-ment el temperament d'un poble. El català estima massa la senzillesa, la claretat y la veritat, per caure en aquestos defectes; caurà en altres de més grossos potser, més no en aquèts.

Del moment qu'es va fer l'unió de tot Espanya, s'en van anar per terra literatura, art y ciencias, no tornant a reneixre may més ni de molt amb aquella grandesa. Tots els reneixements han sigut esquifits. Si es vol fusionar tot Espanya, no hi cap altre remey sinó qu'un dels pobles destrueixi els altres y els faci desapareixe. Més no està Espanya tant exuberant de salut y de vida, per pendre's aquesta lluyta d'una manera tant furiosa. Val més que agafem las cosas tal com són y en procurem treure tot el profit possible, que podria ser molt gros; perquè sinó, ens podria passar: que mentres nosaltres ens vulguéssim destruir els uns als altres vingués un tercer y s'ens mangés a tots plegats, y això fora un fi massa desastros. Deixem-nos d'òperas nacio-

nals, que hi treballariam molt y no en treuriam res. Y sobre tot no ens hi emboliquem nosaltres, els catalans; perquè molt probable feriam òperas nacionals que no ens agradarian a nosaltres y ni als altres. Deixem an els del centre, ja qu'han tingut l'habilitat de fer passar la seva llenga com a nacional, surtir-se d'aquêt gros embarranc: be prou feyna tindran y nosaltres també... a riure. En aquestas qüestions sempre val més ser del cantó dels que riuen.

Nosaltros més val que treballlem en cosas que daran més profit. Sobre tot lo qu'hem de fer nosaltros com tots els llatins és sapiguer imitar els pobles del Nord; que sent cada ún, noruech, suec, aleman, dinamarques, holandes, etcetera, no deixan de ser escandinaus y germànics. El noruech Grieg, que tant popular han fet els hermosos concerts qn'ha donat aquí la societat de concerts de Madrid ens indica un bon camí que seguir.

Are, encare que sigui ficar-me una mica en el terreno de l'article pròxim diré que crech que, per fer un drama líric fundat en el sentiment d'un poble, és necessari qu'aquêt poble tingui un llenguatge musical complert, tant antich com modern.

A França, avuy dia, tenen un número ímmens de *chansonnettes*, de broma, tristas, políticas, patriòticas, etc., que forman un llenguatge musical modern complert, d'hont surtirà el seu drama líric futur, com semblan permetre esperar las tentativas dels joves musics d'avuy dia. El grand número de compositors qu'han fet aquestas *chansonnettes* se deuen fixar ben poc en si segueixen l'istil dels cants cèltics germànics, àrabes, etc.; fan lo que senten en l'atmosfera general que s'ha anat produhint en el seu poble. Las masses inconcients són las únicas que poden fondre, garbellar, o modificar els elements qu'els temps passats donan. Hi hà avuy a França autors cèlebres que fan òperas molt ben fetas y am molta conciencia, de las quals potser dingú es recordarà dintre d'un sigle quedant, en cambi, vivents d'aquêts autors las pocas *chansonnettes* qu'hagin fet. A Madrid han fet las peças per hora. Però aquestas no tenen res que veure am lo català, no són, doncs, nacionals. S'han fet populars aquí com antes ho havian sigut «Adriana Angot», «Bocaccio», «Donna Juanita», «La Mascotta», etc., y com demà es faràn cèlebres las *chansonnettes* qu'es cantan en el Eden Concert y Folies Bergères. Si algun compositor d'aquí es proposa fer una peça per hora del meteix istil que las de Madrid, és probable que li surti un esperpento com aquells dramas catalans istil Echegaray.

Sobre aquesta qüestió qu'hem indicat s'hauria d'estudiar lo que s'ha fet y es pot fer a Catalunya.

A. CORTADA

BIBLIOGRAFIA

COR Y SANCH. *Novela per* ANTONI CARETA Y VIDAL.—*Barcelona. La Il·lustració Catalana*. 1891.

Un vol. de 19×12 cm. y 206 pags., 3 ptas.

Aquesta novel·la no és nova. Fa deu anys es publicà en el *Gay Saber*, havent sigut premiada en un certàmen obert per aquell periòdic. Are després de tornat a veure la llum en la *Il·lustració Catalana*, ha surtit formant llibre.

No és certament una obra que nosaltres puguem recomanar, reunint els defectes d'una escola qu'ha passat pel camp de las lletres com una mala nuvolada.

Falsa la trama, falsa l'acció, com també falsos els personatges, sense caràcter y ademes parlant un llenguatge rebuscat y que may han usat els barcelonins; són circumstancies que no la poden sostenir als nostros ulls.

Una mica de color local y d'època, no gayre, en la Barcelona de principis de sigle, és l'única qualitat que fem notar am gust.

NOVA

El *Literary World* de 28 agost últim s'ocupa favorablement del «Ensayo de Gramática de Catalán Moderno» del nostro company senyor Pompeu Fabra. Per lo sustanciosa qu'és la noticia qu'en dóna, anque curta, no podem resistir an el desitj de dar-la a coneixe textualment an els lectors de L'AVENÇ. Pot-ser els interessarà saber lo que diu aquell acreditat periòdic londones, tant de la Gramàtica, com de la nostra revista. Traduhim:

«*Ensayo de Gramática de Catalán Moderno*. Per Pompeu Fabra. El Català «tal com se parla» és el fi y l'objecte d'aquesta ben feta y traçudament impresa Gramàtica de 123 pàginas. Ha surtit de las oficinas de L'AVENÇ, que tant està fent are per expandir la literatura de Catalunya. Com qu'aquesta literatura és molt digna de ser coneguda, aquesta gramàtica no pot menos de ser útil nō sols pels espanyols an els quals està principalment destinada sinó també pels estudiosos de las altras nacions, que desitjin fer la coneixença del dialecte de Barcelona, Tarragona, etc. La fraseologia hi està contraposada a ne l'espanyola, y els exemples donats són triats am senderi, notant-s'hi en cambi l'ausencia d'aquell carregament de reglas que tant sovint destrueix l'utilitat de moltas de las tentativas fetas per ensenyar gramaticalment el llenguatge d'un pais. (21, Portaferrissa, 3 pessetas.)»

ESTAMPA DE «L'AVENÇ», DE MASSÓ Y CASAS.—Portaferrissa, 21, Llibreria.